

Κατανοώντας τα Νέα Μέσα

Ευγενία Σιαπέρα
esiapepa@jour.auth.gr

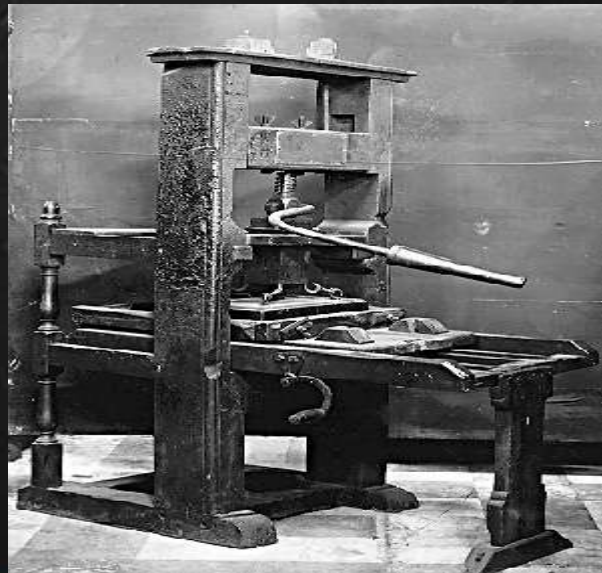
**The media
determine our
situation**

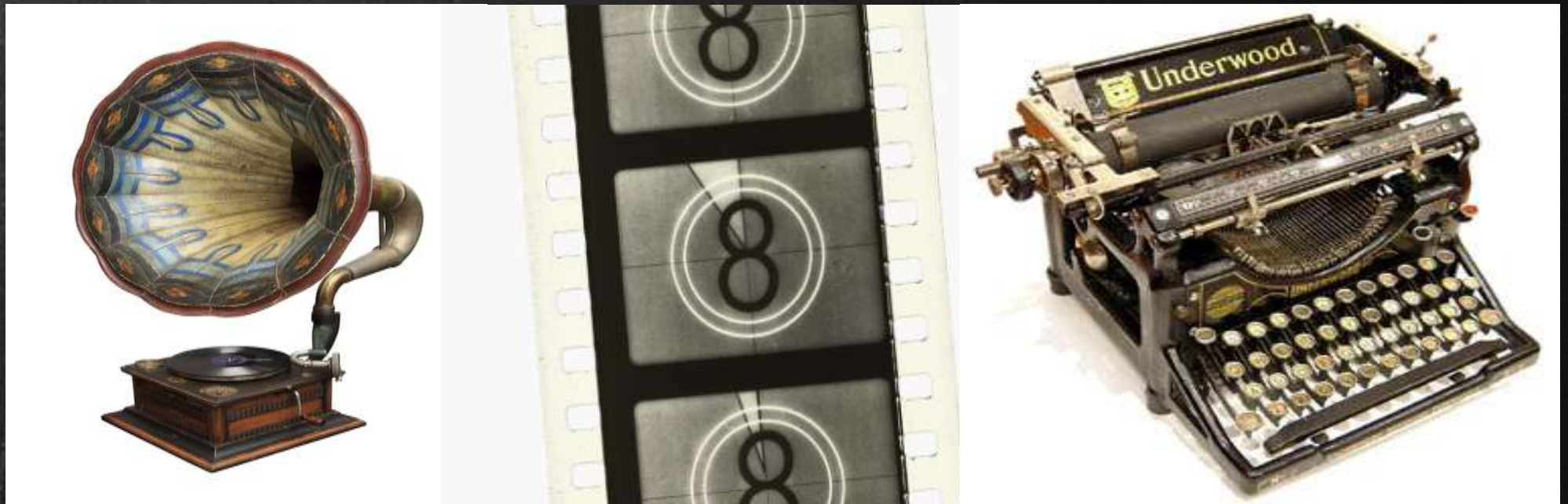
Friedrich Kittler, 1999

Τι εννοεί ο Kittler; Γιατί και πώς μας καθορίζουν τα μέσα;

- Καθορίζουν τόσο τα περιεχόμενα της επικοινωνίας μας όσο και τους τρόπους επικοινωνίας οδηγώντας έτσι σε διαφορετικές μορφές κοινωνίας
- Έτσι μέχρι περίπου το 1900, το μονοπώλιο κατείχε η γραφή ως τρόπος παραγωγής πληροφοριών και η τυπογραφία ως τρόπος αναπαραγωγής

Το 1900 σημαδεύτηκε από την εφεύρεση τριών σημαντικών μέσων:

Οι νέες αυτές εφευρέσεις συνδέονται με την ανάγκη της νεωτερικότητας να ελέγξει, να εξορθολογίσει και να καταγράψει δεδομένα με τυποποιημένους τρόπους.

Στα τέλη του 20ου αιώνα το πέρασμα στην ψηφιοποίηση σήμανε το πέρασμα σε μια νέα μηντιακή εποχή

Η ψηφιοποίηση, δηλαδή η μετάφραση όλων των δεδομένων σε κώδικα 0/1 και η ταυτόχρονη χρήση ΗΥ εισάγει μια νέα λογική και οδηγεί στη δημιουργία νέων υποκειμένων αλλά και κοινωνικών συνθηκών.

1800 => υποκείμενα ως αναγνώστες

1900 => υποκείμενα ως ακροατήρια-θεατές (audiences)

2000 => υποκείμενα ως end-users

Αν όντως τα μέσα μας καθορίζουν, τότε η κατανόηση των νέων μέσων ταυτίζεται με την κατανόηση της 'κατάστασής' μας.

Τα χαρακτηριστικά των νέων μέσων γίνονται μέρος των κοινωνικο-πολιτικών, πολιτισμικών αλλά και οικονομικών εξελίξεων.

Ποιά είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των νέων μέσων και ποιές είναι αυτές οι εξελίξεις με τις οποίες σχετίζονται;

Τα νέα μέσα χαρακτηρίζονται
από τη σύγκλιση της λογικής
των υπολογιστών με τη λογική
των μέσων επικοινωνίας

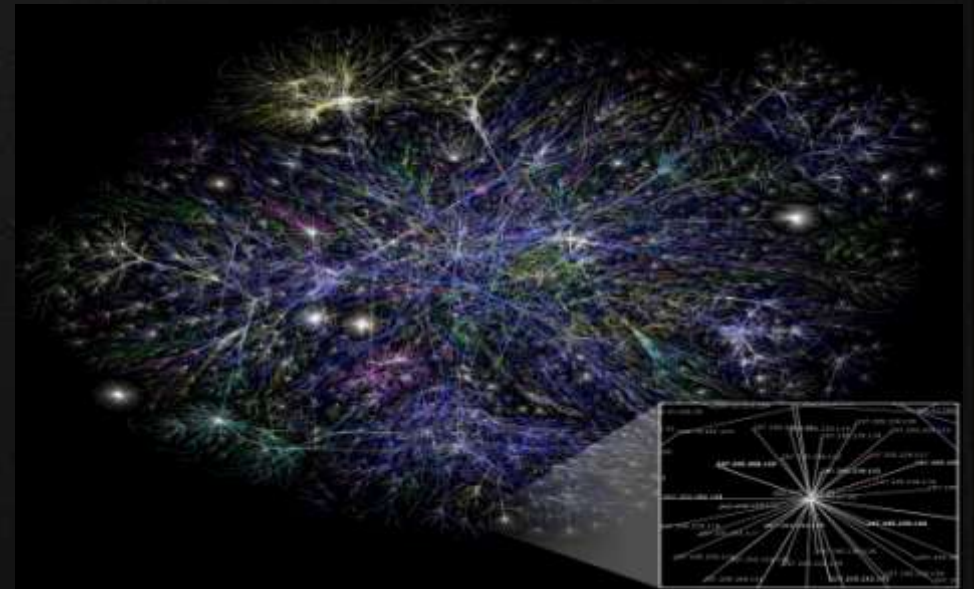
Lev Manovich, 2001: η σύγκλιση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την
επιβολή της λογικής της βάσης δεδομένων πάνω στην
επικοινωνιακή ή αφηγηματική λογική των μέσων επικοινωνίας

Τρία επιμέρους χαρακτηριστικά:

Ψηφιοποίηση => η μετάφραση των δεδομένων σε κώδικα 0/1

Διάδραση => η αλληλεπίδραση που επιτρέπει στους χρήστες να επηρεάσουν ή να αλλάξουν τα περιεχόμενα ή/και τις μορφές της επικοινωνίας

Διαδικτύωση => η ένωση και διαρκής επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών τερματικών

Πώς αλλάζει η κοινωνία;

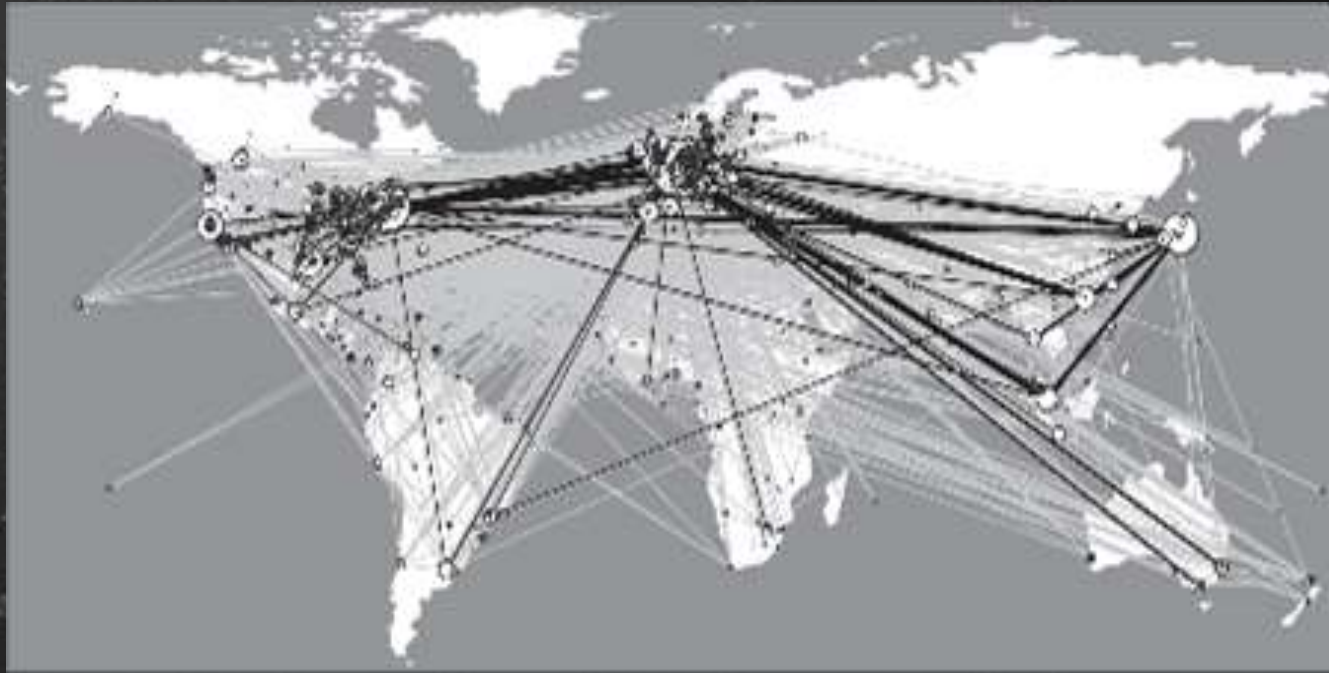
Τα δίκτυα αποτελούν τη νέα κοινωνική μορφολογία της εποχής μας. Μονάδα ανάλυσης δεν είναι πλέον το άτομο, αλλά το δίκτυο

Manuel Castells, 1996: The Network Society

Η Κοινωνία των Δικτύων

Χαρακτηρίζεται από μια νέα γεωγραφία, που καθορίζεται από τη ροή πληροφοριών ανάμεσα στα δίκτυα - space of flows

Η φυσική γεωγραφία δεν είναι πια τόσο σημαντική, αλλά οι ροές συχνά συμπίπτουν με τις πιο ισχυρές χώρες ή κέντρα εξουσίας. Στο χάρτη, οι 100 πιο ισχυρές πολυεθνικές με τις έδρες τους και τα θυγατρικά τους δίκτυα.

Η Κοινωνία των Δικτύων

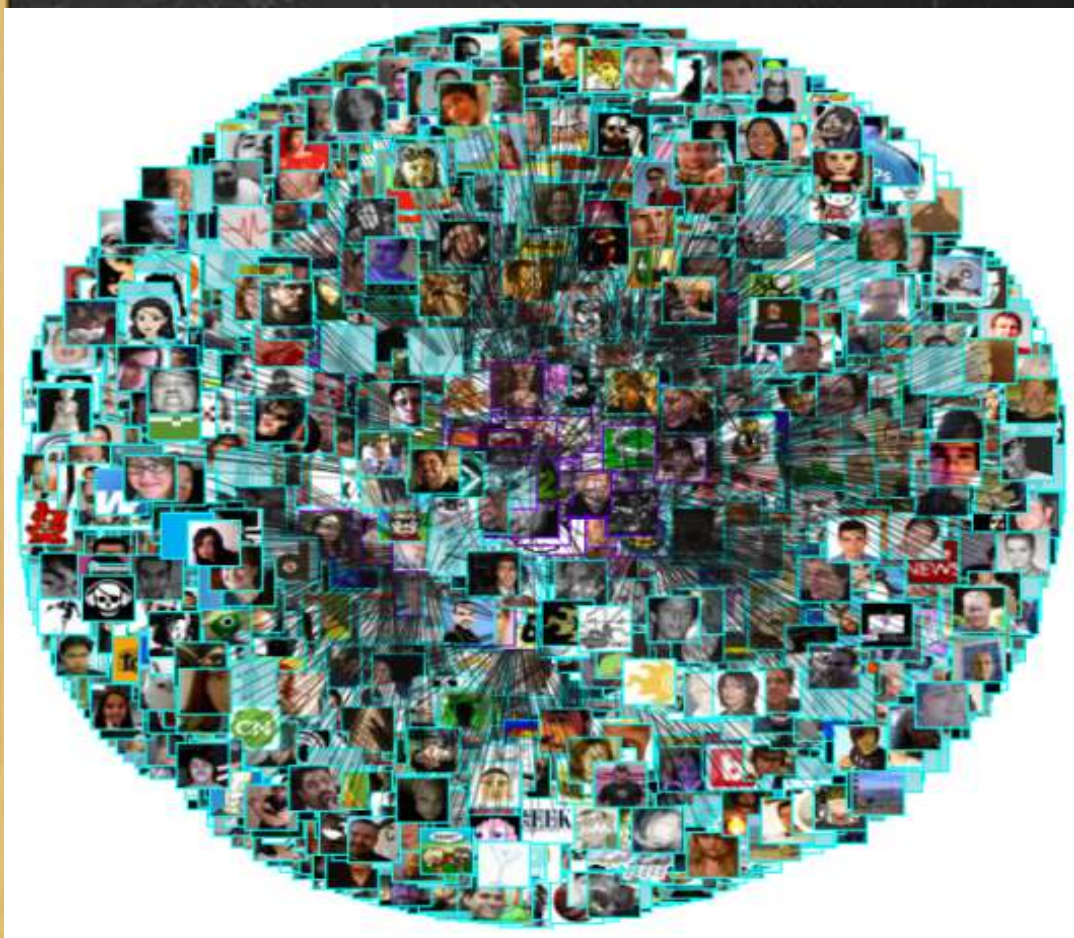
Ο χρόνος είναι αιώνιος (timeless time), δηλ είναι συνεχής, και αποκομμένος από τους φυσικούς και βιολογικούς ρυθμούς, τις εποχές και γεωγραφικές περιοχές.

Η κοινωνία των δικτύων είναι σε μια συνεχή λειτουργία, και ο χρόνος είναι άμεσος.

Κοινωνικότητα και Κοινωνικοποίηση

Η κοινωνικοποίηση και η κοινή ζωή λαμβάνει χώρα κυρίως μέσω δικτύων, τα οποία δημιουργούνται με βάση προσωπικές προτιμήσεις, ανάγκες, επιθυμίες.

Τα κοινωνικά δίκτυα καλύπτουν (κάποιες από) τις κοινωνικές μας ανάγκες, αλλά αποτελούν τόσο πηγή εξουσίας όσο και νέα μορφή κοινωνικού διαχωρισμού. Πρόσβαση και διαχείριση αυτών των δικτύων αποτελούν προκλήσεις που αφορούν την κοινωνικοποίηση στην κοινωνία των δικτύων

Η Πολιτική της Κοινωνίας των Δικτύων

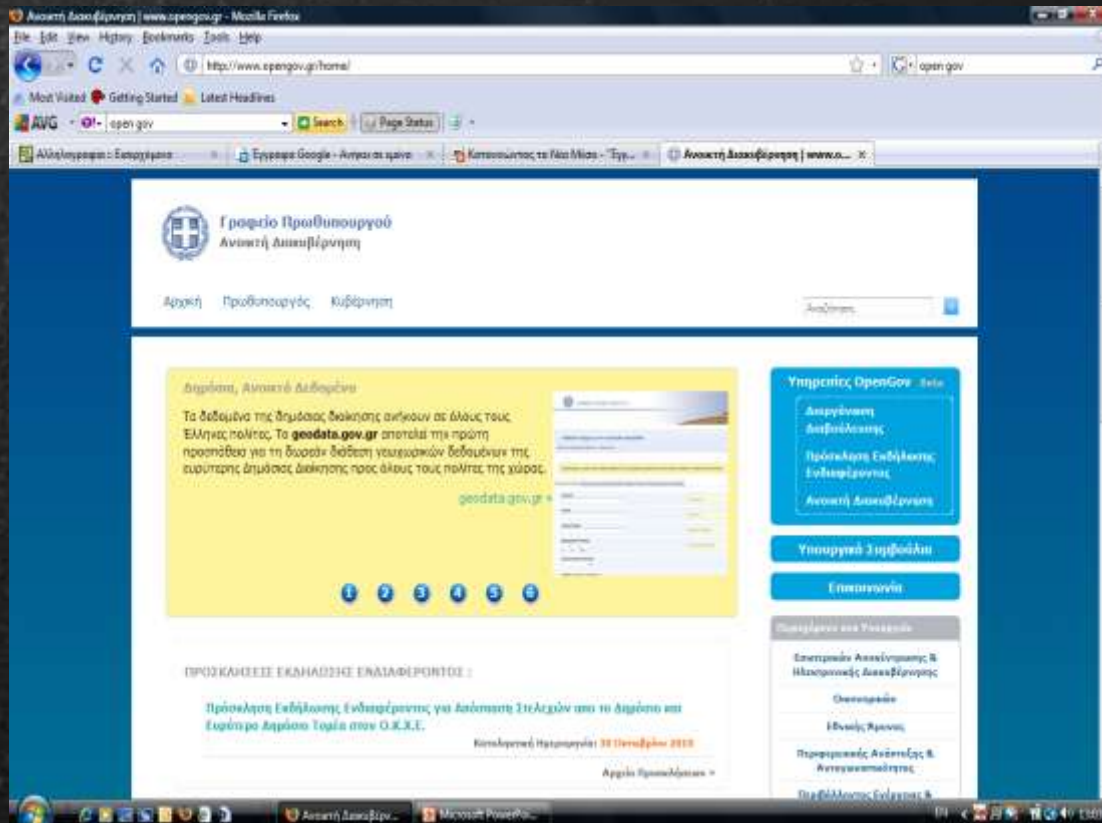
Οι ιδεολογίες δεν έχουν πλέον σημασία, και τα έθνη υπάρχουν κυρίως ως κόμβοι σε δίκτυα, π.χ. ΕΥ, ΝΑΤΟ, UN, G20 κλπ. Οι πολιτικές διαφορές δεν έχουν πλέον να κάνουν με τη στάση απέναντι στην ανακατανομή του πλούτου, αλλά με την επιτυχημένη χρήση των μέσων επικοινωνίας: πληροφοριακή πολιτική

The screenshot shows the Twitter profile of Barack Obama (@BarackObama). The header includes the Twitter logo and a sign-up prompt: "Get short, timely messages from Barack Obama. Twitter is a rich source of instantly updated information. It's easy to stay updated on an incredibly wide variety of topics. Join today and follow @BarackObama." Below this is a "Sign Up" button. The profile card features a profile picture of Barack Obama, his name "BarackObama", and a "Verified Account" badge. His bio reads: "We're putting Americans to work producing clean energy that will lower our reliance on foreign oil and protect our planet. http://j.mp/dk-X". The profile statistics show 213,081 followers, 5,586,285 tweets, and 111,577 retweets. A tweet is visible at the bottom of the profile card, mentioning the "Vest Wing" and the "Strom Business Jobs Act".

The screenshot shows the Twitter profile of the Prime Minister of Greece (@PrimeministerGR). The header includes the Twitter logo and a sign-up prompt: "Get short, timely messages from Prime Minister, GR. Twitter is a rich source of instantly updated information. It's easy to stay updated on an incredibly wide variety of topics. Join today and follow @PrimeministerGR." Below this is a "Sign Up" button. The profile card features a profile picture of the Prime Minister, the name "PrimeministerGR", and a "Verified Account" badge. The bio in Greek states: "Υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού θα συνεδριάσει αύριο, Δευτέρα 4 Οκτωβρίου, στις 12:30 μ.μ., το Υπουργικό Συμβούλιο στη Βουλή." The profile statistics show 18 followers, 2,219 tweets, and 256 retweets. A tweet is visible at the bottom of the profile card, mentioning the Prime Minister's office.

Πολιτική

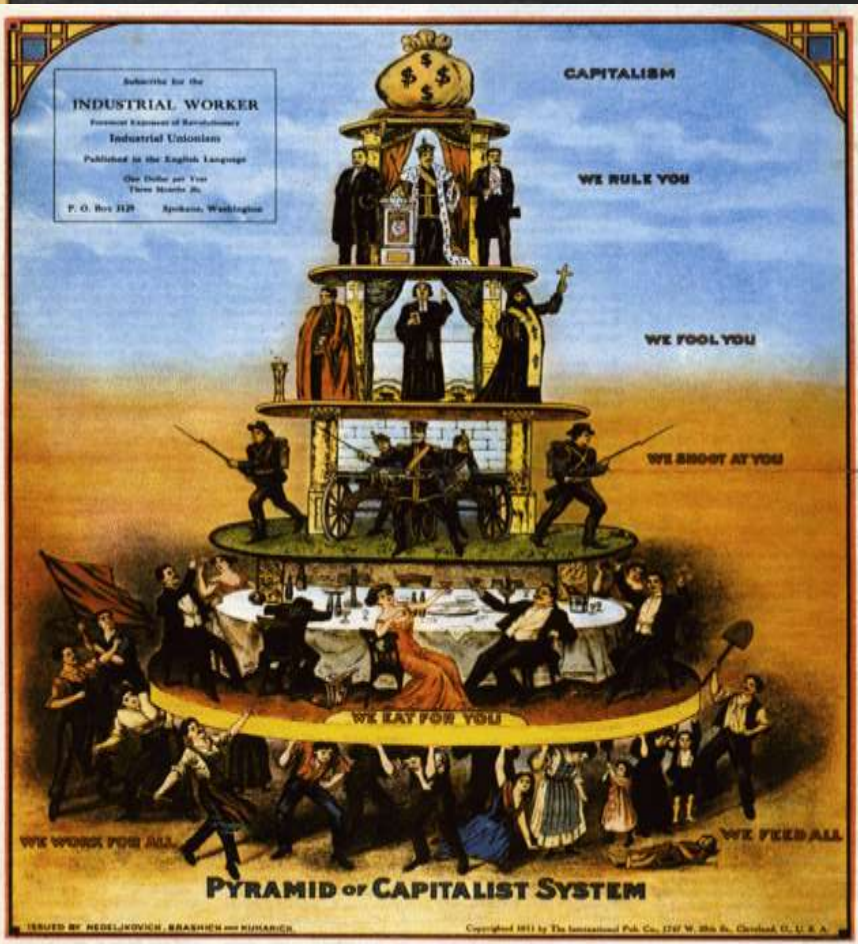
Αλλά η άνοδος των δικτύων και η διάδοση των νέων μέσων διεύρυναν τον πολιτικό ορίζοντα. Πολίτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στη διακυβέρνηση ή να δημιουργήσουν πολιτικές ομάδες με συγκεκριμένους στόχους.

Η αποτελεσματικότητα των νέων αυτών μορφών συμμετοχής είναι συζητήσιμη, αλλά το άνοιγμα της πολιτικής καθώς και η δημιουργία διαύλων άμεσης επικοινωνίας μεταξύ πολιτών και μεταξύ πολιτών και πολιτικών δημιούργησε ελπίδες για περαιτέρω εκδημοκρατισμό.

Οικονομία

Ενώ η κεντρική δομή της οικονομίας παραμένει καπιταλιστική, περνάμε σε ένα νέο είδος καπιταλισμού, τον οποίο ο Castells ονομάζει πληροφοριακό καπιταλισμό.

Τι σημαίνει; Ότι η ικανότητα παραγωγής και διαχείρισης γνώσης και πληροφοριών καθορίζουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα όλων των οικονομικών μονάδων (Castells, 2001). Αυτό συνεπάγεται αλλαγές στην παραδοσιακή δομή του βιομηχανικού καπιταλισμού.

Οικονομία

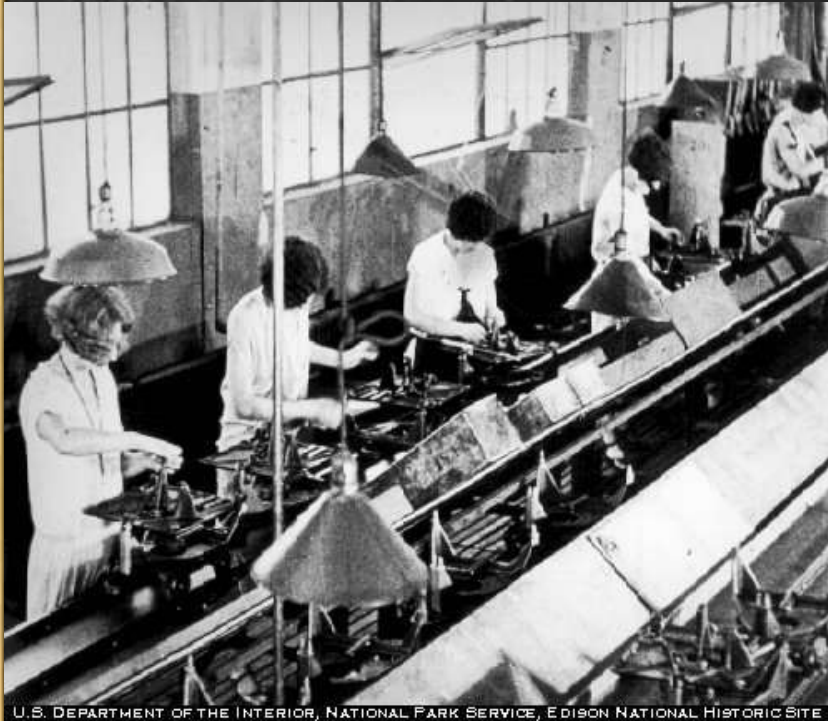
Καταρχήν, η οικονομία είναι παγκοσμιοποιημένη με την έννοια ότι οι κεντρικές, στρατηγικές δραστηριότητες λειτουργούν ως μια συντονισμένη μονάδα σε πλανητική κλίμακα (Castells, 2000: 10).

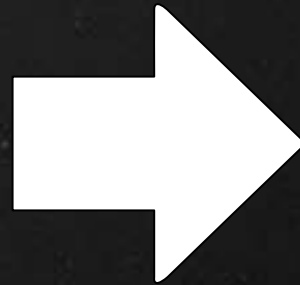
Ως 'κεντρικές δραστηριότητες' νοούνται οι χρηματαγορές, η επιστήμη και τεχνολογία, το διεθνές εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών, οι πολυεθνικές, τα μέσα επικοινωνίας και η πολύ εξειδικευμένη εργασία.

Οικονομία

Η εργασία γίνεται λιγότερο μηχανική και περισσότερο αυτόνομη. Η άυλη εργασία (immaterial labour) απαιτεί τη γνώση, παραγωγή και διαχείριση πληροφοριών, αλλά και επικοινωνίας - αφορά όλες τις δραστηριότητες που οδηγούν στην παραγωγή πολιτισμικών προϊόντων, γούστου, καταναλωτικών τάσεων, αλλά και πιο στρατηγικά, κοινής γνώμης ((Lazzarato, 1996: 113)

U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR, NATIONAL PARK SERVICE, EDISON NATIONAL HISTORIC SITE

Η παραγωγή ξεκινάει μόνο όταν χρειάζεται, και όταν τελειώσει, τελειώνει κι η δουλειά. Υπερ-εκμετάλλευση και επισφάλεια χαρακτηρίζουν το νέο 'πρεκαριάτο' (precarariat).

Πολιτισμός

Ως 'πολιτισμός' εδώ νοείται η 'λογική', τα κοινά στοιχεία, ιδέες και αξίες που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες των νέων μέσων.

Ο Castells (2001) μας λέει ότι η ιντερνετική κουλτούρα χαρακτηρίζεται από μια δομή με τέσσερα επίπεδα που περιλαμβάνουν:

- Τις τεχνολογικές ελίτ
- Τους hackers
- Τις διαδικτυακές εναλλακτικές κοινότητες (virtual communitarians)
- Τους επιχειρηματίες

Οι τεχνο-ελιτίστικη κουλτούρα έχει τις ρίζες της στα πανεπιστήμια και στις επιστήμες. Η τεχνολογική ανακάλυψη είναι η υπέρτατη αξία της. Η αξιολόγηση γίνεται από συναδέλφους (peers).

Ο Tim Berners-Lee, εφευρέτης του world wide web. Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία εδώ είναι η ανοιχτή επικοινωνία των προγραμμάτων αλλά και γενικότερα των πληροφοριών - το ίντερνετ αναπτύχθηκε ακριβώς μέσα από αυτήν τη λογική.

Οι hackers (δημιουργικοί προγραμματιστές ανοιχτού λογισμικού) αποτελούν μια γέφυρα μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας και των επιχειρηματιών, ενεργούν αυτόνομα, με βάση την ελευθερία της πληροφορίας. Η ιδέα του ανοιχτού λογισμικού, δηλαδή ότι η πρόσβαση στον αρχικό κώδικα οποιουδήποτε λογισμικού είναι απαραίτητη για τη βελτίωση, διόρθωση και προσαρμογή είναι μια από τις αρχές της τάσης αυτής.

Ο Linus Torvalds, εμπνευστής του αρχικού κώδικα του Linux. Άλλα ανοιχτά λογισμικά συμπεριλαμβάνουν το Firefox της Mozilla (πρώην Netscape) το OpenOffice κ.α. Η λογική του ανοιχτού λογισμικού έχει αρχίσει να επεκτείνεται και η κουλτούρα της συνεργασιμότητας θεωρείται χαρακτηριστική του Web 2.0

Οι εναλλακτικές, online κοινότητες βασίζονταν αρχικά στις counter cultures των hippies του 1960, αλλά κατόπιν έγιναν πολύ περισσότερες και πολύπλοκες. Δύο κοινά χαρακτηριστικά: η αξία της οριζόντιας, ελεύθερης επικοινωνίας - η ελευθερία του λόγου στην πράξη. Και δεύτερον, αυτο-κατευθυνόμενη δικτύωση: ψάχνεις να βρεις αυτό που σε εκφράζει και αν δεν υπάρχει τότε το δημιουργείς...

Μια κοινότητα στο Second Life. Άλλες κοινότητες συμπεριλαμβάνουν τα δίκτυα στα κοινωνικά μέσα αλλά και τα διάφορα forum σε εξειδικευμένα ζητήματα. Η πιο σκοτεινή πλευρά περιλαμβάνει κοινότητες pro-ana, pro-suicide κ.α.

Τα νέα μέσα έχουν άμεση σχέση με την επιχειρηματικότητα - η κουλτούρα των επιχειρηματιών και των start ups βοήθησε τη διασπορά των νέων μέσων. Έμφαση στις ιδέες, στη γνώση, στην καινοτομία...

Ο Mark Zuckerberg στα 26 του πολυεκατομμυριούχος, αλλά και οι Bill Gates και Steve Jobs, ο Sergei Brin και Larry Page του Google, ολόκληρη η Silicon Valley αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της κουλτούρας της επιχειρηματικότητας: το μέλλον το φτιάχνεις μόνος σου και τα πάντα είναι δυνατά...

Μια από τις απόρροιες της ανόδου των νέων μέσων είναι η ενίσχυση του ατομικισμού (δικτυωμένου ατομικισμού πλέον) αλλά και της αυτονομίας στην εργασία. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην έμφαση στο ρόλο των χρηστών-καταναλωτών-πολιτών.

Οι αλλαγές δεν υπαγορεύονται μόνο από τις εξελίξεις στον πληροφοριακό καπιταλισμό: οι διαφορετικές χρήσεις, οι ιδέες και η επικοινωνία έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν και να επηρεάσουν τα νέα μέσα και τις κοινωνικο-πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις σε σημαντικό βαθμό.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι τα νέα μέσα και οι συνθήκες με τις οποίες συνδέονται είναι απόρροια της σύγκλισης μεταξύ:

- της λογικής της επικοινωνίας
- της λογικής των υπολογιστών
- της λογικής των δικτύων
- της κοινωνικής λογικής και πρακτικών των διαφόρων χρηστών

Όσο για τη δημοσιογραφία αλλά και τα συναφή επικοινωνιακά επαγγέλματα, θα πρέπει να κατανοήσουν το νέο πλαίσιο λειτουργίας καθώς αυτή την κοινωνία θα πρέπει να υπηρετήσουν, αυτή την πολιτική θα πρέπει να διαμεσολαβήσουν, και αυτές τις πολιτισμικές συνθήκες θα πρέπει να αφομοιώσουν και να προσαρμόσουν, και βέβαια σε αυτές τις οικονομικές συνθήκες θα πρέπει να λειτουργήσουν.